

“Trade secret” ความลับเด็ด ๆ ของหน่วยงานรัฐ

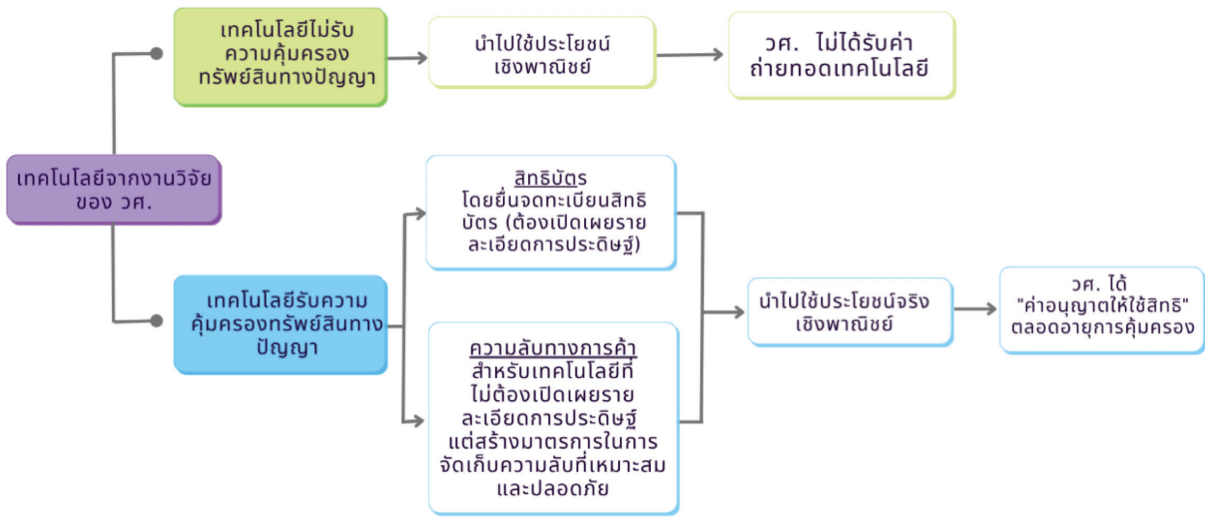
กตยานันท์ พลเขตต์ นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ
กองพัฒนาธุรกิจวิทยาศาสตร์บริการ

ปัจจุบันนี้ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทรัพย์สินทางปัญญาได้เข้ามามีบทบาทกับคนในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก การจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา นับเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรในการพัฒนาธุรกิจนวัตกรรม รวมทั้งเป็นกุญแจสำคัญในการออกกระเปาะ กุญแจต่าง ๆ ของหน่วยงานเพื่อให้เกิดการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้น ส่วนใหญ่นิยมขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า การขอรับความคุ้มครองจากสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร ทำให้ผู้ทรงสิทธิสามารถได้สิทธิในการผลิต/จำหน่ายแต่เพียงผู้เดียว ในประเทศที่ขอรับความคุ้มครองได้ โดยสิทธิบัตรมีอายุการคุ้มครองตั้งแต่วันยื่นคำขอจนถึงอายุสุดท้ายของแต่ละประเภทของสิทธิบัตร ภายใต้กฎหมายที่ให้ความคุ้มครอง แต่การขอรับความคุ้มครองดังกล่าวต้องแลกมาด้วยการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ เพื่อเป็นการประกาศว่าเจ้าของสิทธินั้นได้ขอสิทธิการได้รับความคุ้มครองในส่วนไหนบ้างในรูปแบบของการประดิษฐ์ เช่น สูตร กรรมวิธี กระบวนการ องค์ประกอบหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น และอาจเป็นที่มาของการทำวิศวกรรมย้อนกลับและนำมาสู่การลอกเลียนแบบหรือดัดแปลงให้มีความคล้ายคลึงกับสิ่งประดิษฐ์นั้นได้

แต่ในอีกมุมหนึ่ง มีนักวิจัยหรือเจ้าของผลงานบางรายไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลสำคัญของการประดิษฐ์ของตนเองให้แก่สาธารณชนได้รับรู้ เนื่องจากเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่ทำให้เกิดความเสียหายเปรียบในทางธุรกิจ จึงต้องมีกระบวนการในการจัดเก็บความลับของตนเอง ซึ่งความลับดังกล่าวต้องเป็นข้อมูลที่ยังไม่รู้จักโดยทั่วไป หรือเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จึงต้องมีการควบคุมดูแลข้อมูลอันเป็นความลับด้วยมาตรการที่เหมาะสม โดยไม่ต้องมีการยื่นจดทะเบียนเพื่อเปิดเผยข้อมูลทางการค้าใด ๆ เรียกว่า “ความลับทางการค้า” หรือ “Trade Secret” การขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบนี้ ผู้ที่เก็บข้อมูลความลับหรือเจ้าของผลงานจะมีสิทธิในการโอน ขาย อนุญาต และบังคับใช้สิทธิ โดยระยะเวลาการคุ้มครองขึ้นอยู่กับการรักษาไว้เป็นความลับนั้นไว้ตามปกติแล้วความลับทางการค้าจะได้รับการคุ้มครองอยู่ตราบเท่าที่ยังเป็นความลับอยู่ แต่หากข้อมูลความลับถูกเปิดเผย ก็จะไม่ถือว่าเป็นความลับอีกต่อไป และจะไม่สามารถขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้เหมือนสิทธิบัตร

ทั้งนี้แนวทางการนำเทคโนโลยีที่ไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดการประดิษฐ์ และทำวิศวกรรมย้อนกลับได้ยาก จัดเก็บเป็นความลับทางการค้า เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้มีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในเทคโนโลยีนั้น ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าในการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์กรณีความลับทางการค้าและกรณีอื่น ๆ

พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 : พ.ร.บ. ความลับทางการค้า

พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองและป้องกันการละเมิดสิทธิในข้อมูลความลับซึ่งผู้ประกอบการต่าง ๆ ได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะและได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลอันมีประโยชน์ในทางการค้า เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจโดยการให้ความคุ้มครองความลับทางการค้านั้นจะก่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม (Fair Competition) ซึ่งจะสร้างสภาวะสมดุลในเศรษฐกิจ และจะช่วยตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค (Interests of the Consumers) จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกฎหมายให้ความคุ้มครองความลับทางการค้า โดยมีมาตรการในการจัดเก็บไม่ให้ผู้อื่นเข้าถึง หรือจำกัดการเข้าถึงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ ผู้นั้นจะได้เป็นเจ้าของความลับทางการค้า และความลับทางการค้าจะได้รับความคุ้มครองตลอดไป ตราบเท่าที่ยังเป็นความลับ ความลับทางการค้าจะสิ้นสภาพลง เมื่อถูกเปิดเผยให้เป็นที่ทราบโดยทั่วไป

มาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองความลับทางการค้า

(1) สิทธิของเจ้าของความลับทางการค้า

เจ้าของความลับทางการค้ามีสิทธิเปิดเผย เอาไป หรือใช้ความลับทางการค้า หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นเปิดเผย เอาไป หรือใช้ซึ่งความลับทางการค้า โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อรักษาความลับทางการค้า ดังกล่าวให้เป็นความลับต่อไปก็ได้ เจ้าของความลับทางการค้านั้นโอนสิทธิในความลับทางการค้าให้แก่บุคคลอื่นได้ โดยการโอนซึ่งมิใช่ทางมรดกต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน และหากถ้าไม่ได้กำหนดระยะเวลาในสัญญาโอนให้ถือว่าเป็นการโอนมีกำหนดระยะเวลา 10 ปี (มาตรา 5)

(2) การละเมิดความลับทางการค้า

เจ้าของความลับทางการค้ามีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า หากเห็นว่าผู้อื่นละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าของตน โดยการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า กล่าวโดยรวมคือ การเปิดเผย เอาไป หรือใช้ซึ่งความลับทางการค้า

โดยไม่ได้รับความยินยอมและมีลักษณะขัดต่อแนวทางปฏิบัติในเชิงพาณิชย์ที่สุจริตต่อกัน ซึ่งการเปิดเผยความลับทางการค้าของผู้อื่นให้เป็นที่ลวงรู้โดยทั่วไป โดยเจตนา กลับแก่งให้ได้รับความเสียหายในการประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใด ๆ มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 33) อย่างไรก็ตามความผิดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ (มาตรา 37)

การเพิ่มมูลค่าเทคโนโลยีด้วยความลับทางการค้าในเชิงพาณิชย์

ข้อมูลที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จะต้องเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าหรือมีประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ว่าจะ เป็นคุณค่าหรือประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือการค้าเงินธุรกิจของเจ้าของข้อมูล รวมไปถึงหน่วยงานรัฐ และเป็นข้อมูลที่สามารถสร้างประโยชน์ในทางการค้าและสร้างความได้เปรียบในเชิงพาณิชย์เหนือธุรกิจที่เป็นคู่แข่งทางการค้า ซึ่งหากข้อมูลนั้นรั่วไหลออกไปสู่บุคคลภายนอก อาจทำให้เกิดผลเสียต่อบริษัทหรือองค์กรที่เป็นหน่วยงานรัฐได้ เช่น ทำการนำข้อมูลนั้นไปพัฒนาและผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงกว่าออกมาจำหน่าย หรือทำการนำข้อมูลนั้นไปเป็นวิธีการทดสอบของหน่วยงาน จึงทำให้องค์กรที่เป็นหน่วยงานรัฐดังกล่าวเสียผลประโยชน์หรือส่วนแบ่งทางการตลาดของเจ้าของข้อมูลที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ในสังกัดหน่วยงานรัฐนั้น

มีข้อสังเกตว่าคุณค่าหรือประโยชน์ของข้อมูลทางการค้า ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลในทางบวกเพียงอย่างเดียว โดยข้อมูลนั้นอาจมีคุณค่าในทางลบได้ เช่น ข้อมูลที่เกิดจากการทดลองผิดพลาดถูก (Trial and Error) ที่แม้จะเป็นข้อมูลผิดพลาดล้มเหลว แต่ก็นับว่าเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของบุคคลอื่น เพื่อจะหลีกเลี่ยงความผิดพลาดหรือความล้มเหลวนั้น อันจะทำให้การคิดค้นและทดลองอย่างเดียวกันของบุคคลอื่น อาจประสบผลสำเร็จได้โดยง่ายขึ้น ซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลางบประมาณ แรงงาน และสติปัญญา จึงนับได้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ที่สมควรจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายความลับทางการค้า

แนวทางการเก็บรักษาความลับทางการค้าของหน่วยงานรัฐ

แนวทางการเก็บรักษาความลับทางการค้าของหน่วยงานรัฐ อาจสามารถทำได้โดยแต่ละสำนัก/กอง เก็บรักษาความลับทางการค้าไว้เองภายในหน่วยงาน ตามมาตรการป้องกันที่หน่วยงานรัฐนั้นได้กำหนดเอาไว้เป็นการภายใน ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธี สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือให้บุคลากรในสำนัก/กอง ที่ทราบข้อมูลความลับทางการค้าลงนามรักษาความลับ ในสัญญาการรักษาความลับ กรณีเป็นเอกสารสามารถเก็บในตู้ล็อกกุญแจ การใส่ซองปิดผนึกบีบ “ลับ” สีแดง และกำหนดผู้มีสิทธิเข้าถึงเอกสารดังกล่าว กรณีเป็นอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์ มอบหมายผู้รับผิดชอบและกำหนดผู้มีสิทธิเข้าถึงโดยการตั้ง username และ password ที่เฉพาะสำหรับความลับทางการค้าแต่ละชนิด ทั้งนี้วิธีการเก็บรักษาความลับทางการค้าขึ้นอยู่กับมาตรการและความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงาน โดยไม่ต้องยื่นจดทะเบียนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. คำอธิบายสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม [Online]. Available URL: https://www.ipthailand.go.th/th/dip-law-2/item/description_secret.html, 2566 (กุมภาพันธ์, 9).

รศวุฒิ วุฒิ. (2558). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขายทอดตลาดความลับทางการค้า. วารสารรวมคำแห่งนิติศาสตร์, 4(2), 121-122

แสงนภา ต้นสกุล (2564). การเพิ่มมูลค่าเทคโนโลยีด้วยความลับทางการค้า ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. บทความวิชาการอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช, 1-21